

אפשר בכח התפלה לבטל את היצר מהאדם, גם כאשר מתפללים על אנשים אחרים!!!

וא"ו בגזרת הכתוב, במקום שהוא הפסק והתחלת ענין חדש ואינו המשך למה שכתוב לפני כן.

"אכן פירוש הכתוב הוא, על זה הדרך, וְעַבְדֵי כָלֵב, וטעם שאני קורא אותו עבדי הוא עֵקֶב, פירוש, שכר על אשר הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרָת עִמּוֹ, שהגם שיהושע גם כן לא ניאץ ה' עם המרגלים, אף על פי כן זה היה לו סיבה תפלת משה הצילתו מיצר הרע ומכוחותיו, שהם, המרגלים, לבל יטעוהו. מה שאין כן כלב, שנכנס בגדר סכנת יצר הרע וחברתו הרשעה המרגלים, ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה שהלך ונשתטח על קברות האבות, והוא אומר רוח אחרת עמו, ואף על פי כן וימלא אחרי, פירוש השלים הלך בשלימות אחר רצונו יתברך."

"ודקדק לומר בדרך זה וַיִּמְלֵא אַחֲרָי, לצד שיש באדם ב' יועצין, יועץ רע ויועץ טוב ללכת אחרי ה', והוא השלים את כולו, ומילא את עצמו אחרי חלק ה'. וזה הוא על דרך אומרם ז"ל (קידושין לט:), מי שבאה עבירה לידו וניצול ממנה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וזה אינו ביהושע כי לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל, כי משה מנעו, ויש כח בתפלת הצדיקים גם לבחינה זו, לשנות הבחירה ולגרום שלא יהיה לו בכלל נסיון, בסוד צדיק מושל יראת אלהים, והבן. אשר על כן זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבינו עליו השלום."

"והוסיף עוד לומר, מלבד המעלה הנזכר עוד וַהֲבִיאֲתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה פירוש להתפלל על עצמו, וכאן רמז התעצמותו עד שמילא אחרי ה', וכוונת הטבה זו היא, שלא בלבד שלא נכנס בגדר הגזירה אלא הבטיחו בחיים, שהגם שהיה בן ארבעים שנה אז, וגזר ה' שישבו ארבעים שנה במדבר, הבטיחו שיחיה עד בואו שמה, והוא אומר וַהֲבִיאֲתִיו, הרי הובטח בחייו ארבעים שנה מה שלא נעשה לשום צדיק בעולם."

"ואולי" כי לזה הקדים לקרותו עבדו, לומר שהגם שיודיעהו הבטחת החיים ארבעים שנה, לא יזור אחור מעבודת ה', לצד שארך יום קיצו וכו', עכ"ל האור החיים הק'.

מדברי האור החיים הק' יוצא חידוש גדול, די ש כח בתפילת הצדיקים לקחת הבחירה מבן אדם, ע"י שמתפלל עליו.

כע"ז פירש האור החיים הק' בפרשת וזאת הברכה (דברים לג, ו), וז"ל: "ואמרו וַיְהִי מִתְּיֹוֹ מִסְפָּר (דברים לג, ו), התפלל עליהם שיהיו צדיקים, לפי שנמקו השרשים, שנהיה פגם בשרשי השבט למעלה במאורע גדוליהם במעשה קרח כאמור בסמוך וכו', לזה אמר משה במתק לשונו, מִתְּיֹוֹ מִסְפָּר, פירוש שלא יהיו רשעים, שאז אין מנין להם, ותועיל תפלת צדיק על הדבר שיהיו צדיקים, בסוד צדיק מושל ביראת אלקים, שיש לצדיק ממשלה גם להביא אדם לידי יראת אלוקים", עכ"ל.

ובגמ' מועד קטן (טו:), "אמר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אָמַר אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל לִי דָבָר צוֹר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאָדָם צְדִיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹקִים (שמואל ב' כג, ג) מאי קאמר, אמר רב אבהו, הכי קאמר, אמר אלקי ישראל לִי דִיבּוֹר צוֹר יִשְׂרָאֵל, אני מושל באדם, מי מושל בי צדיק, שאני גוזר גזירה ומבטלה."

« מה חזק יותר: תפילה או זכות אבות?? »

כתוב בפרשה לְמִטָּה אֶפְרָיִם הוֹשִׁעַ בֶּן נֹנִן (במדבר יג, ח). לְמִטָּה יוֹסֵף לְמִטָּה מְנַשֶּׁה גְדִי בֶן סוֹסִי (במדבר יג, יא). ומבאר האריז"ל (בשער הפסוקים), הטעם שלגבי מנשה נזכר גם 'למטה יוסף' (כמו שמוזכר כן בכל שאר השבטים, למטה ראובן וכו'), ואילו באפרים לא כתוב כן, מאחר שרצה הקב"ה למנוע אותם מחטא המרגלים מרדת שאול תחתייה, על כן עמד וצירף לכל אחד מהם (בעיבור נשמה) את ראש שבטו. וכיון שמנשה כבר קיבל עיבור נשמתו של יוסף, לא היה ליהושע (שהיה משבט אפרים) נשמה שיתעבר בתוכו, לכן עמד משה והתפלל עליו, ועי"ז נתעבר בו נשמתו של לוי, שמשבטו לא היה כלל מרגל.

ומוסיף האריז"ל, שסוף דבר היה שכל הנשיאים הרעו מעשיהם, ואז נסתלק מכל אחד מהם נשמת השבט (ומוסיף שם בשעה"פ, כי אפילו נשמת האדם עצמו מסתלקת בעת שחוטא ליע, וכ"ש נשמת צדיק השוכנת בסוד העיבור), וזולתי כלב ויהושע שניצולו בזכות התפילה. כלב, כדאיתא בגמ' (סוטה לד:): "אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות. אמר להן, אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים" (עי' בזה"ק קנח). יהושע, כי משה התפלל עליו, קה יושיעך מעצת מרגלים.

מכאן נלמד את גודל מעלת התפילה, שהרי כל כך גדולה הייתה סכנת המרגלים עד שאפילו עיבור השבט הקדוש לא הועיל להם להצילם מעצת רשעים, ואפילו הכי ניצולו יהושע וכלב על ידי התפילה, ללמדך שהתפילה מועילה אף יותר מזכות אבות.

ודע כי אין תפילה החוזרת ריקם מבלי שתפעל פעולתה לטובה. שמה תאמר, מה עלה בסופם של כל אותם התפילות שהרבה משה רבינו לעורר רחמים על ישראל אחר חטא המרגלים, ולכאורה נראה שלא נתקבלו, אך שמע נא למה שכתב הרבינו בחיי (יד, לה), שבאמת היה כאן גזר דין שיש בו שבועה שכל הדור ההוא ימותו, וכמו שכתוב אָנֹכִי ה' דִּבְרַתִּי אִם לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל הָעֵדָה הָרְעִיָה הַזֹּאת הַנוֹעֲדִים עֲלַי בְּמִדְבָּר הַזֶּה יִתְּמוּ וְשָׁם יָמָתוּ (במדבר יד, לה), וגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע, אולם משה רבינו בכח תפילותיו דחה את פעולת הדין בפועל בארבעים שנה (ור"ל, כי בעצם היו צריכים כולם למות כאחד בבת אחת תיכף ומיד, אלא שנדחה הדין שימותו במשך ארבעים שנה), ונמצא שהועילו התפילות הרבה לאריכות ימיהם.

ומכאן נלמד על כל גזר דין לא משנה כמה קשה היא, אפי' שיש עמו שבועה, עדיין יש מקום להתפלל לאריכות ימיו ושנותיו, ושיתבצע הדין לאחר זמן, ולדחות את הפרענות.

« האם יכולים צדיקים לקחת את הבחירה מאדם...? »

כתב האור החיים הק' וז"ל: "וְעַבְדֵי כָלֵב עֵקֶב וגו' (במדבר יד, כד), צריך לדעת למה לא הזכיר אלא כלב ולא יהושע, (שהרי שניהם היו צדיקים שהלכו עם המרגלים ולא שעו לעצמם). גם כוונת אומר הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרָת עִמּוֹ (שם), גם אומר וַיִּמְלֵא אַחֲרָי (שם). גם אומר וַהֲבִיאֲתִיו (במדבר יד, כד), בתוספות

וכן איתא בברכות (דף י.) "הנהו בריונוי דהוו בשבבותיה דרבי מאיר, והוו קא מצטער ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימיתו, אמרה ליה ברוריא דביתוהו, מאי דעתך, משום דכתיב: **תָּמוּ חֲטָאִים** (תהלים קד, לה), מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב. ועוד שפיל לסיפיה דקרא וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם, אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרי בתשובה ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרי בתשובה."

והמהרש"א בחידושי אגדות כתב, דיש לעיין בזה, דודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה ניחא דאע"ג דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:): הרי אמרו (מכות י:): בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והרוצה לטהר מסייעין לו (יומא לח:), וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה הרי זה בכלל הרוצה לטהר וכו', אבל לבקש רחמים על חבירו להחזירו בתשובה קשה, מה יועיל בקשתו, הא אמרינן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכו' ושאנו מתפללים והחזרנו בתשובה שלימה וכו', לא קשה כ"כ כיון שהוא כולל את עצמו. וכתב שם 'ויש ליישב'.

« איך אפשר לבטל את הבחירה מהאדם?? »

בקונטרס ישוב הדעת תירץ ע"פ מש"כ החזו"א (נדפס בסוף ספר חזו"א חלק אר"ח) וז"ל: "המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו יתברך, בין בכפייה בין בפיתוי, ולא הוי ביטול הבחירה, כיון דמעשה הכפייה עושה חבירו המכריחו מתוך בחירה, וכל ישראל כאיש אחד, והיינו דכתיב מי יתן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לְהָם לְיִרְאָה אֹתִי וּגו' (דברים ה, כה), פי', מי יתן שיהיה בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו יתברך, אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב, דא"כ לא יתייחס הדבר לברואיו, אמנם אם יש צדיק מתפלל לפניו יתברך על הקרוב ותפלתו נשמעת, מתייחס הקרוב שעושה הקב"ה לברואיו לאותו צדיק שהתפלל, כיון שנעשה ע"י תפלת נבוא. והיינו דאמרו (ע"ז ה.) 'היה להם לומר, אתה תן' (-שהקב"ה יתן בלבם את היראת שמים), ור"ל שע"י"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא ע"פ תפלתם, עכ"ל.

ומבואר דקירוב שבא ע"י תפלה אינו חסרון בבחירת האדם, ולא מיקרי שנעשה בידי שמים כיון שהקירוב מתייחס אל המתפלל, שאין הבדל אם הוא מתפלל תפילה שכוללת גם את עצמו, או שהוא מתפלל רק עבור חבירו, משום שמחמת הערבות שיש בין אדם לחבירו, לעולם זה נחשב שמתפלל עבור עצמו.

וכן איתא עוד להדיא (בסוטה יד.), שהקב"ה אמר למשה, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר לְכֵן אֶחְלַק לוֹ בְּרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלַּק שְׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמּוֹת נַפְשׁוֹ וְאֶת פְּשָׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטָא רַבִּים נֶשְׂא וּלְפָשָׁעִים יַפְגִּיעַ (ישעיהו נג, יב). ואיתא שם, 'ולפושעים יפגיע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר וְאֶתָּה אֶל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֶל תִּשָּׂא בְעַדָם רִנָּה וּתְפַלֶּה וְאֶל תִּפְגַּע בִּי (ירמיהו ז, יז).

ושם כתב המהרש"א, וז"ל: "דהא דביקש רחמים על כפרתו, כבר מפורש שביקש בתפלתו ואם אין מחני וגו', אבל קאמר וּלְפָשָׁעִים יַפְגִּיעַ, שביקש רחמים שלא יהיו עוד פושעים, דהיינו שיחזרו בתשובה, ומפורש בקרא שביקש עליהם כך, שנאמר מי יתן וְהָיָה לְבָבָם זֶה וּגו' כֹּל הַיָּמִים וּגו' (דברים ה, כה).

ובשו"ת מעיל צדקה (סי' ז), יצא לדון בדבר אם מותר להתפלל על זאת, דהלא אם הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אם כן האיך יתפלל לבטל הבחירה, והביא שם מהאר"י הק' (ראה פרי עץ חיים שער העמידה פרק ט), שחכם אחד ביקש על אודות בנו להחזירו בתשובה, וציוהו האר"י ז"ל שיכוין בתפילת השבינו וכו', שידוע היא שהבינה היא התשובה, ע"ש.

והביא עוד בשמו, דאדרבה הקשה, כיצד מתפללים 'ושים חלקנו עמהם' עמהם בברכת על הצדיקים, ובמעיל צדקה שם כתב, שיש כמה אופנים שמועילה התפלה, א) אם מגיע למתפלל צער מהם ומהנהגתם, ב) אם הם בורים וע"ה ועשו כן מחסרון ידיעה, ג) אב על בנו, דמצינו ברא מזכה אבא, ואם כן אין לך צער גדול מזה לאב המתפלל, ד) על הקטנים, שאנחנו אביהם של יתומים, ה) שכבר יש להם הרור תשובה בלבד, ומתפללים שישובו בתשובה שלמה כאילו פתחו הם בתשובה שמסייעים מן השמים, ו) על האנוסים ברשתם אחרי שמעשי אבותיהם בידיהם.

והנה כאן בענין שבט ראובן, יתכן לומר גם כן שהתפלל עליהם לפי שהיו אנוסים מפני מעשי אבותם. גם יתכן לומר יותר, שמפני שנמקי השרשים מאחר שהחטא של עדת קרח היה כלפי משה עצמו, אפשר שלא רצה שיענשו לדורות, לכן היה יכול להתפלל.

« האם בכל אופן אפשר לבטל את הבחירה?? »

בספר איי הים (ברכות י, להגאון רבי יהודה ליב עדל זצ"ל, מתלמידי הגר"א) כתב בזה"ל: "אין ספק, כי אנשים אשר רוצים להרשיע מדעת עצמם, בלי שום סיבה המסבבת אותם לזה, לא תועיל תפילת אחרים עליהם ובשבילם, אולם ויש אנשים כשרים ובינונים, אינם נוטים אל הרע מבחירת עצמם, זולת שאיזה סיבה חיצונית מחטיאו כאמרם ז"ל, ג' דברים מעבירין על דעתו ועל דעת קונו וכו' כגון עניות וכו', ואותן הסיבות נמצאות בידי הקב"ה, כאמרם ז"ל הכל בידי שמים, ועליהם תועיל תפילת האחרים מאת ה' מן השמים."

"והנה כלב ידע נאמנה כי אף שבאותה שעה כל המרגלים כשרים המה חפצים בירושת הארץ הקדושה, עכ"ז בראותם עם רב סוס ורכב וגם בני ענק, אז יפול לב האדם עליהם, וכמו ששיער מרע"ה זה במאמרו וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם גו', לזה בקש משה על יהושע וכן בקשו אבות העולם על כלב אשר מהמונם לא יענה ומקולם אל יחת וכו'."

עוד הוסיף האיי הים וביאר, כי אין כוונת חז"ל לומר שדווקא עתה התפלל משה על יהושע, אלא מיד כאשר התחבר יהושע למשה לשרתו וללכת בדרכיו, כבר אז התפלל משה בעדו שלא ירחיקוהו הנסיונות המזדמנות ובאות לעולם, ולא יעבירוהו על דעתו ועל דעת קונו.

ואם כן, כך יהיה פירוש הפסוק שלפנינו, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, כבר בעבר קרא לו משה כן, ומה שרמזה התורה את שינוי השם כאן, הוא מפני ששינוי השם שנעשה כבר אז הועיל לו עכשיו שלא יתפתה לעצת המרגלים.

לאור זאת, תתיישב קושיא נוספת שהקשה המהרש"א (סוטה לד:), איך יתכן שרק עתה קרא משה להושע בן נון יהושע, והלא כבר במלחמת עמלק נאמר וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה (שמות יז, ט), ותירץ, שיהושע נקרא כך על שם העתיד, יעו"ש. אולם לדברי האיי הים, מתבאר בפשיטות, דהחלפת השם נעשה מיד כאשר הפך יהושע למשרתו של משה רבינו.

"...דקירוב שבא ע"י תפלה אינו חסרון בבחירת האדם, ולא מיקרי שנעשה בידי שמים כיון שהקירוב מתייחס אל המתפלל, שאין הבדל אם הוא מתפלל תפילה שכוללת גם את עצמו, או שהוא מתפלל רק עבור חבירו, משום שמחמת הערבות שיש בין אדם לחבירו, לעולם זה נחשב שמתפלל עבור עצמו..."